

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

Σύνοψη διαπιστώσεων του Συνηγόρου του Παιδιού για την υλοποίηση των δικαιωμάτων των παιδιών με αναπηρίες

Δεκέμβρης 2007

Ο Συνήγορος του Παιδιού, που λειτουργεί από το 2003 στο πλαίσιο της Ανεξάρτητης Αρχής «Συνήγορος του Πολίτη» με αποστολή την «προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού», έχει διερευνήσει σημαντικό αριθμό αναφορών με αντικείμενο παραβιάσεις δικαιωμάτων παιδιών με αναπηρίες. Παράλληλα, έχει πραγματοποιήσει σειρά επισκέψεων σε δομές εκπαίδευσης, φιλοξενίας και περίθαλψης παιδιών με αναπηρίες. Στόχος των επισκέψεων αυτών είναι η επικοινωνία με τα παιδιά και τους εργαζόμενους στις δομές αυτές και η ανάδειξη προς την Πολιτεία της ανάγκης για την παροχή επαρκών πόρων και ποιοτικών υπηρεσιών προκειμένου να καθίσταται δυνατή η υλοποίηση των δικαιωμάτων τους. Οι σημαντικότερες διαπιστώσεις της Αρχής αναφορικά με τα δικαιώματα των παιδιών με αναπηρίες, που έχουν διατυπωθεί ήδη σε πορίσματα και ετήσιες εκθέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, συνοψίζονται ως εξής:

Το δικαίωμα στην πρόσβαση στη δημόσια ζωή αλλά και ειδικότερα στην εκπαίδευση, δεν υλοποιείται επαρκώς (σχετικό Πόρισμα ΣτΠ, Κύκλου Ποιότητας Ζωής, 2006 για παρακάλυψη άσκησης δικαιώματος σε κοινή χρήση πεζοδρομίων) καθώς λείπει η κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή αλλά και η αντίληψη για την υλοποίηση του δικαιώματος στην πρόσβαση των παιδιών με κινητική αναπηρία.

Σε ό,τι αφορά την εκπαίδευση παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες:

Τα αρμόδια **Κέντρα Διάγνωσης Αξιολόγησης και Υποστήριξης (ΚΔΑΥ)** του ΥΠΕΠΘ, μέχρι σήμερα δεν είναι σε θέση να αντεπεξέλθουν πλήρως στον θεσμικό τους ρόλο και στις αρμοδιότητές τους που προβλέπει ο κανονισμός λειτουργίας τους για έγκαιρη και πλήρη αξιολόγηση, κατάρτιση εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, υποστήριξη παιδιών, οικογένειας και εκπαιδευτικών, ανίχνευση μαθητικού πληθυσμού, πρόωπη παρέμβαση και ευαισθητοποίηση κοινωνικού συνόλου καθώς είναι ανεπαρκώς στελεχωμένα σε αριθμό και ειδικότητες. Ειδικότερα, τα ΚΔΑΥ έχουν σημαντικές ελλείψεις σε προσωπικό είτε λόγω μη πλήρωσης όλων

των θέσεων προσωπικού (π.χ παιδοψυχίατροι) είτε λόγω μη ενδιαφέροντος για κάλυψη των θέσεων, από τους εκπαιδευτικούς, λόγω διαφορετικού εργασιακού καθεστώτος από τους εκπαιδευτικούς που εργάζονται σε σχολεία.

Η πρόσβαση σε κατάλληλη και ποιοτική εκπαίδευση σε κοινά σχολεία στη βάση των ίσων ευκαιριών δεν επιτυγχάνεται, για μαθητές με κινητικές και αισθητηριακές αναπηρίες καθώς και για ορισμένες κατηγορίες μαθητών με νοητική ανωριμότητα και διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές. Ειδικότερα τα κυριότερα προβλήματα που έχουν εντοπισθεί αφορούν:

- 1) Στην εφαρμογή του **θεσμού της παράλληλης στήριξης** από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες οι οποίοι φοιτούν στις συνήθεις σχολικές τάξεις. Έχει παρατηρηθεί ότι σε πολλές περιπτώσεις, μολονότι η παράλληλη στήριξη προτείνεται από τα αρμόδια ΚΔΑΥ ως το καταλληλότερο μέσο διδακτικής υποστήριξης για την δυνατότητα φοίτησης μαθητών σε κανονικά σχολεία δεν διατίθενται επαρκείς πιστώσεις, με αποτέλεσμα η παράλληλη στήριξη να μην υλοποιείται ή να εφαρμόζεται πλημμελώς.
- 2) Στην καθυστέρηση έναρξης λειτουργίας ή μη λειτουργία των **τμημάτων ένταξης**, αν και ήδη έχουν ιδρυθεί με τη σχετική κανονιστική πράξη, ιδίως στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- 3) Στην μη παραγωγή και διάθεση **ειδικού εξοπλισμού** και βοηθημάτων, όπως οι υπολογιστές για παιδιά με κινητικές αναπηρίες, βιβλία σε μορφή Braille για παιδιά με προβλήματα όρασης, κλπ.
- 4) Στη μη κατάλληλη προσαρμογή των σχολικών κτιρίων, ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες μαθητών με κινητικά προβλήματα ή άλλες αναπηρίες, για να μην παρεμποδίζεται το δικαίωμα πρόσβασης στην εκπαίδευση, που νομίμως κατοχυρώνεται.
- 5) Στην μη παροχή συνοδών (ειδικού βοηθητικού προσωπικού), για την υποστήριξη μαθητών με κινητική αναπηρία που έχουν τη δυνατότητα, από εκπαιδευτική άποψη, να φοιτήσουν σε κανονικά σχολεία.
- 6) Στην απουσία κανονιστικού πλαισίου για την εφαρμογή του σχετικού νόμου για την **σχολική αξιολόγηση ειδικών κατηγοριών μαθητών** (π.χ. οφειλόμενες σε νοητική υστέρηση/ανωριμότητα, αναπτυξιακές ή νευρολογικές διαταραχές) με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η υλοποίηση του δικαιώματός τους στην εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, ενώ υπάρχουν ειδικές προβλέψεις για την αξιολόγηση μαθητών με διάγνωση δυσλεξίας, δεν κατοχυρώνεται το δικαίωμα μαθητών άλλων κατηγοριών για διαφοροποιημένη αξιολόγηση που να ανταποκρίνεται στις δυνατότητές τους, παρά τις προβλέψεις του σχετικού νομοθετικού πλαισίου για την εφαρμογή εξατομικευμένου εκπαιδευτικού προγράμματος προσαρμοσμένου ανάλογα με τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες του

μαθητή, (βλ. Πόρισμα Σ.τΠ. «Φοίτηση και αξιολόγηση μαθητή γυμνασίου με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες», Απρίλιος 2007)

7) Στην απαίτηση εκ νέου γνωμάτευσης Υγειονομικής Επιτροπής, κάθε χρόνο, από μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης προκειμένου να εξετάζονται προφορικά, ακόμη και σε περιπτώσεις που πάσχουν από ανίατες ασθένειες, χωρίς νόμιμη πρόβλεψη. Από σχετικές αναφορές έχει γίνει φανερό ότι μαθητές π.χ. με πολύ σοβαρά προβλήματα όρασης, αναπτυξιακές διαταραχές κ.α. υποχρεώνονται κάθε χρόνο να περνούν από ιατρικές εξετάσεις, οι οποίες συχνά είναι και επώδυνες, προκειμένου να λάβουν γνωμάτευση από την εκάστοτε υγειονομική επιτροπή για να εξετάζονται προφορικά σε ενδοσχολικές εξετάσεις (βλ. Πόρισμα Σ.τΠ. «Συμμετοχή μαθητή με σύνδρομο Asperger σε ενδοσχολικές εξετάσεις και δυνατότητα πρόσβασης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση», Ιούνιος 2006).

Η λειτουργία των **Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής (ΣΜΕΑ)** δεν επιτυγχάνει επαρκώς την **ειδική εκπαίδευση** των παιδιών με αναπηρίες λόγω ελλείψεων ειδικού εκπαιδευτικού και ειδικού βοηθητικού προσωπικού, εφαρμογής αναλυτικών διδακτικών προγραμμάτων, εξοπλισμού και βοηθημάτων, προσαρμοσμένων στις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών, και εγκαταστάσεων. Σχετικά με τα εξειδικευμένα αναλυτικά προγράμματα, αν και υπάρχει εισήγηση του αρμόδιου φορέα, ακολουθείται το πρόγραμμα των κοινών σχολείων ή το περιεχόμενο της διδασκαλίας εξαρτάται κυρίως από τις πρωτοβουλίες του εκπαιδευτικού. Όσον αφορά τα **Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ)** η Αρχή έχει διαπιστώσει ότι η έλλειψη επαρκών και κατάλληλων κτιριακών εγκαταστάσεων, η μη κάλυψη των οργανικών θέσεων και η ανεπαρκής στελέχωση, κυρίως από ειδικό εκπαιδευτικό και ειδικό βοηθητικό προσωπικό, η μη κατάλληλη εξειδίκευση, λαμβανομένων υπόψη των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών και των αναπηριών των μαθητών, και η συνεχής εναλλαγή των εκπαιδευτικών (δεδομένου ότι τα ΕΕΕΕΚ στελεχώνονται συνήθως από αναπληρωτές) καθώς και ευρύτερα οργανωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν πολλά ΕΕΕΕΚ της χώρας, έχουν ως αποτέλεσμα τον ουσιαστικό αποκλεισμό ειδικών κατηγοριών παιδιών με αναπηρία (π.χ. παιδιών με αυτιστικές διαταραχές και σοβαρά προβλήματα συμπεριφοράς, παιδιών με νοητική στέρηση και κινητική αναπηρία) από το δικαίωμα σε επιμόρφωση και επαγγελματική εκπαίδευση.

Στις Μονάδες φιλοξενίας και περίθαλψης για παιδιά με αναπηρίες παρατηρούνται εξαιρετικά σημαντικά προβλήματα που οδηγούν σε κατάφωρες παραβιάσεις δικαιωμάτων των παιδιών, ιδίως στα θεραπευτήρια χρονίων παθήσεων. Η μη επάρκεια του προσωπικού σε αριθμό και εξειδίκευση αλλά και ο βαθμός καταλληλότητας των μονάδων,

από άποψη υλικοτεχνικών δυνατοτήτων, πόρων και λειτουργίας, φαίνεται να συνδέεται ακόμα και με θανάτους ανηλίκων που συνέβησαν τα τελευταία χρόνια.

Σημειώνεται ότι τα παραπάνω προβλήματα συναντώνται σε μεγάλο βαθμό και στα **ιδρύματα παιδικής προστασίας** τα οποία, βάσει των κανονισμών λειτουργίας τους, προορίζονται για την φιλοξενία «υγιών» παιδιών. Σε αρκετές περιπτώσεις έχει παρατηρηθεί ότι ιδρύματα παιδικής προστασίας - λόγω των προβλημάτων στελέχωσης και οργάνωσής τους - έχουν σοβαρές δυσκολίες να ανταποκριθούν στις αυξημένες ανάγκες παιδιών και εφήβων, με έντονα προβλήματα συμπεριφοράς, προβλήματα παραβατικότητας ή ψυχικές διαταραχές, ενώ παράλληλα απουσιάζουν εξειδικευμένες δομές με υψηλή στελέχωση και θεραπευτικό προσανατολισμό για τη φιλοξενία αυτών των παιδιών και εφήβων (βλ. Πόρισμα Σ.τΠ. «Δομές προστασίας και φιλοξενίας παιδιών και εφήβων με ψυχικές διαταραχές», Ιούλιος 2006).

Τα **Κέντρα ημερήσιας φροντίδας, θεραπείας, επαγγελματικής προετοιμασίας και δημιουργικής απασχόλησης, ιδιωτικού δικαίου**, για παιδιά και ενήλικους πολίτες με αναπηρίες έχουν βελτιωθεί και αυξηθεί τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο λείπουν τα θεσμοθετημένα πρότυπα διασφάλισης ποιότητας, ο κατάλληλος σχεδιασμός και η διάθεση επαρκών εθνικών πόρων, για παροχή κοινωνικής φροντίδας, που να διασφαλίζουν τη λειτουργία τους πέρα από την σύντομη περίοδο αξιοποίησης των πρόσκαιρων Ευρωπαϊκών κονδυλίων.

Παρά τα θετικά βήματα που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας, διαπιστώνεται ότι ένας μεγάλος αριθμός παιδιών με αναπηρίες, κυρίως αυτών με πολυαναπηρίες, βρίσκονται και σήμερα αποκλεισμένα από την κοινωνία, ειδικότερα από σημαντικούς τομείς όπως η εκπαίδευση, κατά παραβίαση των νομίμως κατοχυρωμένων, στο εθνικό θεσμικό πλαίσιο, δικαιωμάτων τους. Σε κάποιες περιπτώσεις παραμελούνται και μέσα στην οικογένεια η οποία δεν λαμβάνει επαρκή υποστήριξη από την πολιτεία. Ιδίως σε περιπτώσεις αλλοδαπών παιδιών που δεν είναι πολίτες της Ε.Ε. το πρόβλημα εντείνεται από το γεγονός ότι τα παιδιά αυτά δεν δικαιούνται προνοιακά επιδόματα ή άλλες παροχές, ακόμη και εάν έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα.